

Maandag 31 januari 1916 – ochtendeditie

De levende internationale.

De heer Camille Huysmans heeft gistermiddag voor de federatie Amsterdam van de S. D. A. P. een rede gehouden, welke tot onderwerp had: De levende Internationale.

De vergadering was goed bezocht, de beide zalen van Bellevue waren geheel bezet. Onder de aanwezigen bevonden zich een aantal Belgische militairen.

In zijn openingswoord protesteerde de voorzitter, de heer Ed. Polak, tegen het spel, dat minister Treub had gespeeld met de nood van de ouden van dagen. De arbeiderspartij eist, zo zegde de spreker, dat de plaats van de heer Treub zal worden ingenomen door een man, die bereid is de belofte van 1913 geheel in te lossen (applaus). Hierna gaf spreker het woord aan de heer Huysmans.

Er volgde enig gefluit, dat echter overstemd werd door een donderend applaus en het zingen van de Internationale.

Toen de vergadering weer kalm was, ving de heer Huysmans aan. Hij was dankbaar voor de ontvangst door de vergadering en ook voor het gefluit. Want als spreker merkte, dat hij ook de goedkeuring van de fluiters zou wegdragen, dan zou hij vrezen van het rechte spoor te zijn afgedwaald. Dit gefluit komt, zo zegde spreker, van de zijde van een machteloos groepje, dat alleen in Nederland kan bestaan, maar elders allang zou zijn gesmoord. Wie het met spreker niet eens was, zou straks voldoende tijd hebben om van gedachten te wisselen (applaus en gefluit).

De voorzitter maant tot stilte. Ik ken mijn Amsterdammers niet meer, zegde hij. Wie weer de orde zou storen, zou verwijderd worden.

De heer Huysmans kan eindelijk verder gaan. Hij herinnert aan zijn redevoeringen op het congres te Arnhem en te Rotterdam. Deze redevoeringen vullen elkaar aan en geven sprekers inzichten als sociaaldemocraat en als Belg. Spreker is dikwijls verrader genoemd. De Vlaamsche Stem noemt hem de verrader van de Vlaamse zaak. De Belgen hier te lande noemen hem verrader van België en hij is er zich van bewust ook de verrader van de Internationale te zullen worden genoemd. Hij is er echter van overtuigd het vertrouwen van de grote massa te bezitten.

De Engelse en de Franse sociaaldemocraten zeggen, dat België onafhankelijk moet blijven en ook de Duitse socialisten, al nemen zij een andere houding aan dan hun partijgenoten in de andere landen, erkennen het recht van zelfverdediging door de kleine staten. Zij zijn tegen de annexatiepolitiek.

Wanneer men u me met de vuist slaat, zegt spreker, zult ge terug slaan. Dit geldt individueel, maar ook collectief. Ook een natie zal zich verdedigen, als zij wordt aangevallen. Dit is geen chauvinisme, maar een praktische waarheid. De weerloosheidsleer van Tolstoi is een onbereikbaar idealisme. Spreker weerlegde, vervolgens, evenals hij dit in Rotterdam heeft gedaan, verschillende verkeerde uitleggingen van zijn rede, te Arnhem gehouden.

De Internationale is een familie, zo heeft spreker gezegd tot zijn 10-jarig zoontje, toen deze vroeg of de Internationale dood was, en in deze familie is nu wat ruzie ontstaan. John, Frans en Willem zijn aan het kibbelen, maar door deze ruzie is toch de gehele familie niet dood? Sprekers zoontje heeft dit begrepen, maar de heer Wijnkoop heeft spreker nog niet zover kunnen brengen (gelach).

De Internationale is een gebouw, dat is opgebouwd met medewerking van vakgroepen van alle richtingen, en dit gebouw is niet ingestort.

De eerste Internationale van 1866 is in 1872 ineengestort. In 1889 werd de tweede internationale gegrondvest, echter op veel lossere grond dan de eerste. De bond was zuiver federatief, het internationaal secretariaat had alleen correspondentie te voeren, was niet meer dan een brievenbus.

Eerst in de loop der jaren nam de betekenis van het Internationaal bureau toe, tot eindelijk in 1912 op het congres van Basel aan het bureau de opdracht werd gegeven, de verbinding tussen de leiders der verschillende landen te blijven vasthouden, wat er ook moegebeuren. Deze opdracht is met algemene stemmen gegeven. Onder de stemmers waren de heren Wijnkoop, Gorter en Ravenstein. Deze opdracht van het congres heeft het bureau nu uitgevoerd, dus ook met voorafgaande goedkeuring van de heer Wijnkoop. Dit is de enige maal, dat spreker deze voor zijn medewerking dankbaar is.

Spreker heeft nooit, zoals de heer von Bissing dat in Brussel heeft doen aanplakken, de houding van de Duitse sociaaldemocraten goedgekeurd, integendeel, hij had het in Arnhem heftig afgekeurd, dat de Duitse sociaaldemocratie zich zo hooghartig had uitgelaten over de partijgenoten, die in de oorlogvoerende landen tot een landsverdediging gedwongen zijn.

Het is ook niet waar, dat spreker nu, op dit ogenblik, door middel van het Internationaal Bureau, de vrede tot stand zou willen brengen. Hij weet, dat dit bij de huidige militaire positie onmogelijk is, dat de Internationale maar niet opeens de oorlog stop kan zetten, daar een verzwakt Frankrijk een nadeel voor de democratie zou zijn. De Internationale moet wel voor het tot stand komen van de vrede

strijden, maar zij moet met de uitvoering van haar voornemens wachten, tot de arbeiders uit alle oorlogvoerende landen daartoe de wens hebben te kennen gegeven.

De arbeidende klasse van alle landen staat voor verschillende problemen. Zij moet zich de volgende vragen stellen: Moeten België en Servië onafhankelijk blijven? Moet Elzas-Lotharingen Duits blijven?

Deze vraagstukken kunnen u, als arbeiders van Nederland, koud laten, aldus spreker, maar als ge in het socialisme meer wilt zien, dan een strijd voor 50 cent hoger loon, als ge erin wilt zien een opheffing van de arbeidersklasse in de gehele wereld, een strijd om te komen tot de wereldvrede, dan moogt ge deze problemen niet langs u heen laten gaan, maar moet ge meewerken aan hun oplossing, omdat er de vrede van Europa van afhangt.

Wat ook de vrede moge brengen, ze zal in ieder geval worden gevolgd door een tijd van grote armoede der arbeiders en van haat. De Internationale moet zorgen, dat deze haat verminderen zal, dat de arbeiders der verschillende landen weer met vertrouwen tot elkaar zullen naderen, waardoor in de toekomst de wereldvrede zal verzekerd worden.

Spreker is optimist. Hij gelooft in de overwinning van het gezond verstand, en al zullen de tijden moeilijk worden, het sociaaldemocratisch beginsel zal eindelijk overwinnen.

Eens zal het mensdom tot bezinning komen en spreker hoopt, dat dit spoedig gebeurt, opdat, zoals spreker dit ook in Arnhem heeft gezegd, de tanden van het imperialistische monster zullen worden uitgerukt en deze oorlog de laatste zou zijn (donderend applaus).

Er gaven zich vijf sprekers voor gedachtewisseling op.

Het eerst kreeg De heer Spanjer het woord, die zegde, dat de Engelse arbeiders niet strijden voor de onafhankelijkheid van België, maar voor het Engels kapitalisme; spreker betoogde verder, dat deze oorlog zuiver imperialistisch is, en dat de arbeiders, door in deze oorlog mee te vechten, niet zichzelf, maar het nationale kapitalisme verdedigen. De enig juiste houding was die van Liebknecht, en de leiders van de sociaaldemocratie, zo zegde spreker, hebben hun volgelingen als schapen naar de slachtbank gevoerd.

De tweede spreker, de heer Fortuyn, zegde lid van de S.D.A.P. te zijn en dit te zullen blijven, zolang hij de beginselen der partij kan goedkeuren. Dit neemt echter niet weg, dat spreker het met de uitvoering van die beginselen niet eens is. Hij keurt het af, dat de sociaaldemocraten met pak en zak naar de burgerlijke partijen zijn overgelopen en zitting hebben genomen in bourgeoisministeries en is verontwaardigd, dat sociaaldemocraten hebben durven verkondigen, dat de nationale gedachte de internationale moet overheersen.

Mej. Hel. Ankersmit stelde de verschrikkingen van de oorlog in het licht, de toenemende vrouwenarbeid, enz., en zegt, dat het voor de arbeidersklasse onwaardig is, de Internationale, zoals de heer Huysmans zich deze denkt, toe te juichen. Er is echter nog een andere Internationale, welke ook thans, door geestelijke verheffing, de eenheid der arbeiders van de verschillende landen tracht te bereiken.

Daarna kreeg de heer Wijnkoop het woord. Hij was boos, dat de heer Huysmans hem en de zijnen een machteloos troepje had genoemd. Integendeel, de Internationale was machteloos, zegde spreker. Zij groepje had heel wat mensen naast zich, o.a. Liebknecht, Rosa Luxemburg, de Russische revolutionairen, de Servische socialisten en ook enige Franse socialisten, die nog, toen de Duitsers reeds in hun

land stonden, een vergadering tegen de oorlog bijeen wisten te trommelen.

De heer van der Goes: Leugen.

De heer Wijnkoop: Ik heb met van der Goes en zijn dogmatiek niets te maken.

De heer van der Goes: Zij hebben de oorlog aanvaard.

De heer Wijnkoop (bulderend): Ik spreek nu niet meer met de dogmaticus van der Goes. Als hij wil debatteren, dan daag ik hem uit voor een speciale debatvergadering, als hij durft.

De heer Wijnkoop zegt van Belgische militairen brieven te hebben ontvangen, waarin deze er zich op beroemen de tucht in het Belgische leger te hebben ondermijnd.

Protesten der Belgische militairen.

De voorzitter roept de Belgen tot de orde en zegt, dat de heer Huysmans deze schandelijke belediging zal weten te weerleggen.

De heer Wijnkoop, voortgaande, betoogt o.a. dat hij met zijn klikje de gehele S.D.A.P. omver zal lopen en zegt tenslotte de directe actie voor de lotsverbetering der arbeiders te stellen boven de toekomstdromen van de heer Huysmans.

Een laatste spreker, de heer Baar, was zeer verontwaardigd dat de voorzitter, die hem blijkbaar over het hoofd had gezien, hem het woord niet meer wilde geven. Na enig heen en weer gepraat mocht hij het podium betreden. Hij zegde, dat het niet goed was, dat de arbeiders meewerken aan de verdediging van hun land.

De heer Huysmans beantwoordde de sprekers. Hij zegde dat de heer Troelstra had gezegd, dat de nationale gedachte overheerst, niet dat deze moet heersen.

Hij betoogde verder, dat België is overvallen en zich moest verdedigen.

Geroep: de Kongo!

De heer Huysmans: Wat heeft de Kongo met de verdediging te maken? Ik kan niet dulden, dat Nederlandse sociaaldemocraten niet willen begrijpen in welke toestand mijn land zich bevindt.

Na deze woorden volgde een heftig rumoer. De vergadering bleef enige tijd rumoerig, maar eindelijk wist de heer Polak zijn gezag als voorzitter weer te doen gelden.

Ik heb eerbied voor de neutraliteit van Nederland, zegde de heer Huysmans, maar België stond er anders voor. Als kamerlid had ik niet mogen meewerken om de oorlogskredieten te weigeren, om ons te verdedigen.

Weer rumoer. Geroep: Kongo.

Anderen: Zet hem er uit.

De politie zet enige belhamels de zaal uit. Dan wordt het kalmer.

De heer Huysmans zegde vervolgens: Ik trek mijn woorden, te Rotterdam geuit, dat de Hollanders minder temperament zouden hebben dan de Belgen, in.

Hij betoogde dan verder de noodzakelijkheid van België om zich te verdedigen. België moet België blijven, zoals Holland Holland moet blijven, om de klassenstrijd tot de overwinning voort te zetten.

Men zegt, dat Engeland kleine naties van hun onafhankelijkheid berooft.

Misschien is dit juist, maar in ieder geval gaan thans de belangen van Engeland samen met de historische belangen van België. Als de S. D. P. wil zeggen, hoe de sociaaldemocraten zicht ten opzichte van België hadden moeten gedragen, had zij toch eerst wel eens de sociaaldemocraten in België zelf moeten horen.

Men had spreker zijn houding inzake de Internationale verweten, en de namen van Liebknecht en Rosa Luxemburg genoemd, maar spreker merkt op, dat juist deze beiden erop hebben aangedrongen, dat hij op zijn post zou blijven als secretaris van het Internationale bureau, om eventueel als bemiddelaar op te treden.

Tot de heer Wijnkoop zegt spreker, dat Liebknecht, Rosa Luxemburg en al zijn andere zogenaamde vrienden na de oorlog waarschijnlijk niet aan de zijde van de heer Wijnkoop, maar aan de zijde van het Internationaal Bureau zullen staan.

Spreker bestrijdt de bewering, dat sociaaldemocratische Belgische soldaten de tucht in het leger zouden hebben ondermijnd. Integendeel, juist de Marxisten treden thans op als de beste landverdedigers. Spreker zal de uitnodiging voor een debatvergadering met de heer Wijnkoop niet aannemen. Waartoe zou dat dienen, hij weet immers toch wel vooruit, wat de heer Wijnkoop zal hebben te vertellen?

Spreker acht het voor de sociaaldemocratie in België van belang, dat België blijft wat het is, evenals het voor de sociaaldemocratie in Hongarije van belang is, dat niet een deel van dat land in Russische handen komt.

Spreker roept tenslotte de aanwezigen op, in de bestaande internationale te blijven vertrouwen en zich niet te laten verleiden door de ideeën van de heer Wijnkoop, die steeds als een agent voor de verdeeldheid onder de arbeiders is opgetreden.

Daarna sloot de heer Polak de vergadering.

Onder het zingen van socialistische liederen gingen de aanwezigen huiswaarts.

Antwerpse schatkistbiljetten.

Naar de Frankfurter Zeitung uit Brussel verneemt, hebben Brusselse en Antwerpse grote bankinstellingen 22 ½ miljoen frank 5 procent schatkistbiljetten stad Antwerpen, rentende 5 procent en aflosbaar einde 1917, tot ongeveer de parikoers overgenomen.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 18 januari.

Een hond, een mooie patrijshond, een van die edele beesten waar men de raszuiverheid van herkent aan de zijden glans van het haar, aan de klaarheid van de blik, aan de elegantie van het lopen, minstens evengoed als aan de vormen en eigenaardigheden die het ras bepalen, en die meer dan deze het teken van de echte bloedadel zijn, zo'n hond zit vóór de deur van een patisserie, de muil in de hoogte als de heilige Monica op het schilderij van Ary Scheffer, terwijl uit zijn kastanjebruine ogen lange tranen lopen over de gladde haren naast zijn neus. Deze hond, deze herenhond, huilt. Hij huilt met innige bewustheid, als een mens. Het lijkt geen twijfel: meer nog dan een mens, bij wie het kan gebeuren dat hij door de duivel der zelfironie bezeten is, voelt zich deze hond rampzalig. Waarom?

Dit is een zeer ingewikkelde vraag. Want primo: honden van het formaat van patrijshonden neemt men doorgaans binnen de lokaliteiten van een drukke patisserie à la mode niet mee, zodat het deze hond waarschijnlijk niet te doen is om al het lekkers dat men er aantreft, maar waar hij nimmer van heeft geproefd. Het zal dus wel de herinnering niet zijn aan bijzondere smakelijke indrukken die zijn maagsap en zijn traanklieren aan het overstromen brengen en hem het voordelige in de houding verzekeren waar Sarah Bernhard haar meest luisterlijke successen aan dankt. Blijft dan nog alleen de tweede hypothese: deze hond zit op zijn meester te wachten, waarvan het lange wegblijven hem weemoedig stemt tot het mistroostige toe.

Waarbij komt het nu, dat die gevolgtrekking mij ineens ontstemt tot wrevel toe, en ik er tevens onwillekeurig bij denk ... aan de oorlog?

Als Buffon verzekert dat de hond de beste vriend van de mens is, dan kan dat niet liggen aan de slaafsheid alleen van de hond. Immers het paard is even gehoorzaam, en de os voor de ploeg is het zeker meer. Waarom dan acht de mens dat geen dier hem meer vriendschap bewijst, en bewijst hij geen dier een even grote vriendschap? Waarschijnlijk omdat geen dier, niettegenstaande een onbetwistbare weerspanning, meer en beter het slaafse kan fingeren.

De hond is het beest, dat hierin inderdaad het dichtst de mens nabij komt. Wat beter is: de meest verknechte mens vindt, ter ontspanning van zijn kwalijk verkropt afhankelijkheidsgevoel, een hond, die, mits behoorlijk gevoed, erin toestemt, op zijn beurt zijn slaaf te zijn en waar hij op smijten mag, met het gevolg, dat zijn hand er dankbaar bij afgelikt wordt. Er zijn goede robbedoezen van honden, van dewelke men wegens hun lichtzinnigheid heel wat verdragen kan; er zijn er ook wrede, die bijten: zij zijn mij het liefst, omdat zij hun

grondige aard niet verloren hebben, en niet toegeven aan een beschaving, waar zij niets van begrijpen kunnen, en die noch van hen noch voor hen is. Want ik heb nooit de verering kunnen begrijpen voor beesten, als bv. de paarden van Elberfeld, omdat zij dingen deden, die vagelijk aan menselijke intelligentie doen denken: gesteld - wat ik wel wil aannemen als mogelijk - dat deze dieren werkelijk verstand bezitten, dan zou de natuurlijke uiting van dat verstand er zeer zeker geen menselijke zijn, en wij zouden in dat particuliere verstand moeten kunnen doordringen, wilden wij er een juist oordeel over hebben. Dat paarden kunnen tellen als mensen, bewijst misschien, dat zij beter georganiseerd zijn dan de mensen, die bij mijn weten nog niet achter de rekenkunde der paarden zijn gekomen, - hetgeen weer pleit tegen de hypothese van een algemeen gelijke, een abstracte intelligentie, reeds tegengesproken door de vorm der hersenen, en waar men de potentie niet van gevonden heeft dan na cultuur, die eerder dressuur is allicht, en bij uitzonderlijke exemplaren. Dit is een parenthesis. Waar ik het over hebben wou, is: zelfs de meest onbedachte, zelfs de meest beestige hond, ... erkent, vanwege het voedsel, een meester, - hetgeen hem aan die meester dierbaar maakt.

Dit alles reeds maakt mij, vanwege de onvrije omstandigheden, waarin wij leven, de hond weinig sympathiek: hij herinnert er mij een beetje te uitdrukkelijk aan, dat de gave der gehoorzaamheid de voornaamste en dus de nuttigste is, en dat de meest onderworpen de best behandelde zal zijn. Die goede behandeling is het enige excuus der gedweehed: dat de honden het begrepen hebben, zou ze in mijn ogen kunnen rehabiliteren, met voor mij het morele voordeel, dat de verontschuldiging het misprijzen niet hoeft uit te sluiten. Zodat ik de meeste honden dan ook behandelen kan als mensen, laat staan als hun beste vrienden. Hetgeen ik dan ook gaarne doe ...

Met dezen pathetische patrijshond aan deze patisserie komen wij echter voor een zeer bijzonder geval te staan. Wij hebben immers als enige verklaring van zijn houding aangenomen, dat hij alleen de afwezigheid van zijn meester betreurde, zonder enige bijbedoeling, dan de hoogst morele, die is: de gezelligheid. Deze hond is natuurlijk, als iedereen, een egoïst; zijn egoïsme sluit echter alle praktisch eigenbelang uit; het is louter sentimenteel; moest zijn meester zien hoe hij beweend wordt, het zou hem zeker treffen tot in de grond der ziel, en de hond zou er innig altruïstisch bij worden. Welnu, zulke absolute identificatie met de mens, een identificatie die zelfs de huichelarij misschien niet uitsluit, die gevoelens voorgeeft welke ten hoogste passen in beschaafde vreedstijd waar enige beminnelijke leugenachtigheid bij behoort zonder dat wij er aanstoot aan nemen en waar wij ons waardigheidsgevoel gaarne bij doen zwijgen, maar waarover wij ons onder de oorlog schamen of althans dienden te schamen, omdat wij ons iedere dag inniger bewust worden van de waarde der waarheid; - zulke gevoelens, op overdreven menselijke wijze tot uiting gebracht door een hond: ik heb er voor gehuiverd. Want deze hond, ziet ge, was oprecht. In zijn onbewuste naïverij, gevolg van misschien atavistische cultuur (men is niet voor niets een rashond), dacht deze hond, op die patiseriestoep, in het teken der waarheid zelf te zitten. In zijn oprechtheid vergat hij te zijn wat hem enig natuurlijk zou staan: hij was niet eens cynisch. Cynisch was alleen nog ... de mens, de mens waarvan ik, in deze oorlogstijd, die de opperste eerlijkheid eist, de beschaafde huichelarij aan deze hond moest ervaren ...

Ja, de hond kon de beste vriend van de mens worden: - als de mens aan het voorbeeld van de hond maar kon afleren wat hij hem generatie na generatie aan materiële als morele slaafsheid onderwezen heeft ...

De grote zegepraal.

De heer Julius Hoste Jr. schrijft ons:

Hoe het gerucht kan opgedoken zijn, dat België een afzonderlijke vrede met Duitsland zou sluiten is vooralsnog een raadsel.

Iedereen voelt inderdaad, dat onderhandelingen tussen Duitsland en België slechts een algemene vrede zouden kunnen inluiden.

Of er aan vrede gedacht wordt? Onbetwistbaar, en ook door hen, die verklaren geen voorbarige vrede te willen. Zo niet zouden zij tegen deze nieuwe vijand ... - de vrede – niet moeten te velde trekken. Overigens bestaat er voor alle eerlijke lieden een werkelijk verschil tussen een “voorbarige” vrede, en een vrede, die in zich de kiemen niet draagt van nieuwe oorlogen.

Het “nieuws”, dat men zelfs aan die vrede nergens denkt, wordt vooral verspreid door telegraafagentschappen, die werken op hoger bevel en die met berichten zwendelen, naargelang het hun voorgeschreven wordt. Het spreekt vanzelf, dat wie een gezond oordeel wil vellen, aan die berichten een zeer betrekkelijke waarde hecht, en naar andere gegevens zoekt.

Het Duitse leger bevindt zich nog steeds op 80 kilometer van Parijs. Dat verklaart, waarom het voor een Duitser veel gemakkelijker is het over vrede te hebben dan voor een Fransman, daargelaten, dat men in Duitsland nog niet op voldoende wijze schijnt te begrijpen, wat de Engelse overmacht ter zee betekent, terwijl de bondgenoten volstrekt niet overwonnen zijn, en integendeel, hun macht nog dagelijks versterken.

Maar dat de volkeren deze slachting geen einde zouden willen zien nemen? Om dat de beweren moet men behoren tot de luidruchtige bende oude academieleden, kaalhoofdige professoren en

publicisten, wiens moed er zich toe beperkt, naar de pen te grijpen om de vijand van achter een schrijftafel te verslaan.

In een oorlog als deze zijn er slechts twee soorten moed: de moed der soldaten op het slagveld en de moed van hen, die in een beschoten stad op hun post moeten blijven of in een bezet gebied op kranige wijze de belangen van hun medeburgers behartigen. Aan publicisten past meer dan ooit bescheidenheid. Hun moed kan noodzakelijk slechts een zeer beperkte omvang hebben, maar te veel is het toch niet gevraagd, dat zij midden deze tijden van verwarring, waarheid en recht zouden betrachten. Voor een publicist uit België kan deze morele moed niet anders dan in volkomen overeenstemming zijn met de rol, welke door de omstandigheden zelf aan het onschuldig vertrapte, zwaar beproefde, maar ontembaar fiere land beschoren werd.

Wij vragen slechts ons land terug alsmede een behoorlijke schadevergoeding om ons weer te kunnen oprichten. Annexatiebedoelingen moeten ons niet alleen vreemd blijven, zij zouden van onzentwege noch min noch meer zijn dan een ontheiliging van de door ons volk aan recht en waardigheid gebrachte offers.

Willen de twee kampen, waarin Europa verdeeld is, de oorlog voortzetten tot het bittere einde toe, dan zullen er nog honderden, duizenden mensen geslacht worden, en zelfs de overwinnaar zal op economisch gebied zo uitgeput zijn, dat hij niet veel meer veerkracht zal bezitten dan de overwonnene.

Dat zij, wiens geweten daarvoor niet terugschrikt, hun roepen en tieren voortzetten. Het is zo gemakkelijk, en het verzekert soms een zo luidruchtige ofschoon ook tijdelijke roem, waarvan de glans bij het laatste geweerschot reeds getaand is.

Wat zal er na 100 jaar overblijven van al de volzinnenliteratuur en brochuredrift, die nu hoogtij vieren? Enige verzen, opgedragen aan koning Albert, de artikels van Romain Rolland en het fiere ofschoon bespottende optreden van Liebknecht.

Dus, zal men mij vragen uit de hoek der officiële berichtgevers: ge zijt voorstander van vrede; ge roept niet mee met hen, die schreeuwen alsof zij het geloofden, “de oorlog tot het bittere einde toe”!

Ik doe niets anders dan de drang vertolken, die veel eerlijke lieden niet durven uitspreken, wanneer zij tot het oorlogvoerend volk behoren, maar nog eens: dat valt mij des te gemakkelijker, daar ik burger ben van België en er niemand is, die zich kan voorstellen dat er vredesonderhandelingen zouden komen, waarvan de eerste eis niet zou luiden: de onafhankelijkheid en schadeloosstelling van België.

Ik heb het voorgevoel, dat het kleine land nog een grotere zegepraal zal te behalen hebben dan het bloedig afweren van de vijand aan de IJzer. Die zegepraal zal te behalen zijn, die wij ten bate van de mensheid moeten behalen op onszelf. Kwam België op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze onder invloed van deze of gene groep mogendheden, dan werd het de inzet van nieuwe oorlogen, terwijl aan het herstel van België, beter dan aan welke algemene vredesplannen ook, kan vastgeknoopt worden het herstel en de verdere opbouw van het volkenrecht, dat onder beschaafde naties toch eenmaal zal zegevieren.

Toen de monarchale staten in de middeleeuwen wetten uitvaardigden, waardoor het gerecht aan rovende ridders ontnomen werd, dan bleef men zich toch ook vermoedelijk niet afvragen: wie is beginnen te stelen en plunderen? Wie bracht de veiligheid van zijn medeburgers het eerst in gevaar?

De macht van het centraal gezag werd bekrachtigd, omdat de omstandigheden het geboden, en uit de grootste verwarring zelf kwam de bezegeling van het recht te voorschijn.

Zo kan en moet het gaan op internationaal gebied, want het is hier niet langer het ijdel plan van enige dromers; het wordt een werkelijkheid, die men voelt groeien als een gedachte gedragen door miljoenen mensen. In alle oorden van de wereld worden dezelfde gedachten uitgedrukt; overal voelen zij, die zich door geen schijn of waan laten bedriegen, op dezelfde wijze.

Men voelt, dat deze oorlog, die met de bloedigste onrechtvaardigheid werd ingezet – de inval in België – indien men het werkelijk wil, onder de volkeren van Europa door de heerlijkste opleving van het volkenrecht kan eindigen.

Dat besef wordt vooral levendig in alle kleine staten, omdat zij inzien, dat een stevig bekrachtigd volkenrecht voor hen, benevens een algemene toenadering, de enige waarborg is van hun zelfbestaan.

Wat geeft het, dat men ons ideaal bespot, wanneer wij vaststellen, dat die opvatting gemeengoed is geworden van miljoenen mensen, die haar in stilte belijden, terwijl slechts enigen tot nu toe haar in het volle licht hebben durven brengen tegenover de rechtbank der mensheid?

Men zegt, dat Duitsland zich zou vernederen, indien het van nu af verklaarde bereid te zijn om de onafhankelijkheid van België onaangetast te laten. Laat ons eerst koelbloedig het standpunt nagaan, dat de Duitse regering ingenomen heeft.

Als voorwendsel, en van haar standpunt uit als “verschoning” om haar legers over de Belgische grens te zenden, beweerde zij in een noodtoestand te verkeren. Indien er eindelijk, na deze oorlog, en

waarom niet van nu af, op de tafel der diplomatie met geen open kaarten gespeeld wordt, dan zullen grote mogendheden ook in de toekomst, ondanks alle mogelijke traktaten, tegenover elkaar een zelfde voorwendsel kunnen inroepen, om een klein land onder de voet te lopen. Wanneer men de diepe oorzaken van deze wereldoorlog wil opsporen, dan komt men tot het besluit, dat een van die oorzaken hoeft gezocht in het verderfelijk stelsel der bondgenootschappen met hun geheime traktaten – stelsel volgens hetwelk wel de belangen der aaneengesloten mogendheden worden gediend, maar niet het volkenrecht.

Waar er dus zou sprake zijn van waarborgen langs welke kant ook, dan is het duidelijk, dat die waarborgen vereist door het volkenrecht bezwaarlijk kunnen bestaan, wanneer er politieke bondgenootschappen zijn, die in de wereldgemeenschap op de bevrediging van bijzondere belangen gericht blijven.

Het enige bondgenootschap, dat in dat opzicht geen aanstoot kan geven, zou datgene zijn, dat onder alle kleine staten zou tot stand komen tot vrijwaring van hun belangen, die niet in botsing kunnen komen met de algemene belangen der mensheid, juist omdat zij geen imperialistische plannen in het schild voeren.

Maar het ideaal zou zijn een openhartig bondgenootschap van alle beschaafde landen tegen dat volk, dat op een ander volk een aanslag zou plegen.

België werd het slachtoffer van een dergelijke aanslag. Zij, die hem bedreven, beriepen zich op het voorwendsel, dat hun bestaan het vergde. Zelfs de voorwendsels voor dergelijke daden moeten uit de volkerengemeenschap verdwijnen, en hier wordt men zich bewust, hoe het herstel van België werkelijk een hoeksteen kan worden van

een vredelievende volkerengemeenschap, waarvan de verhoudingen beheerst worden door het recht.

Wellicht is deze volkerenslachting nog niet ver genoeg gevorderd, opdat de morele kracht, die tot heil van gans de mensheid het lijden en strijden van België draaglijk maakt, tot haar volle recht zou komen.

De miljoenenlegers, die nog steeds tegenover elkaar in het veld staan, hebben zozeer de indruk gevestigd, dat de macht alles is, dat men in sommige kringen op een grimlach onthaalt al wie over volkenrecht durft spreken.

Maar men vergeet, dat het juist de ontzaglijke legers zijn, welke in de kamp betrokken zijn, die door de omvang van het verlies aan mensenlevens en aan rijkdommen, in hun machteloosheid om het tot een beslissing te brengen, van dag tot dag de waarde der morele factoren doen groeien.

De loopgravenoorlog, de inlichtingen, welke de vliegeniers aan de legeraanvoerders brengen, maakten het meestal onmogelijk, dat grote omsingelingsbewegingen uitgevoerd werden, daargelaten, dat het van een betrekkelijk geringe betekenis was, dat honderd of tweehonderdduizend man krijgsgevangen genomen werden, terwijl er nog miljoenen overblijven.

Ook op de spoedige resultaten van een uitputtingsoorlog werd er met al te veel stelligheid gebouwd.

Dat alles moet erkend, en men moet durven belijden, hoe onzinnig het ware dat deze slachting onder beschaafde volkeren nog jaren werd voortgezet, omdat er een Balkankwestie bestaat, en er koloniale schikkingen zouden moeten gebeuren.

De enige grote struikelsteen op de weg van de vrede blijft voor Frankrijk en Duitsland de kwestie van Elzas-Lotharingen; maar of ook die struikelsteen niet kan uit de weg geruimd?

Men kan het stellig aan de burgers van België, wiens land onder de oorlogvoerende naties het meest geleden heeft, en die het weer vrij en onafhankelijk willen, tot geen verwijt maken, dat zij de weg wilden helpen banen, die leidt naar de grote zegepraal van het volkenrecht.

Er zijn inderdaad algemeen menselijke gewetensplichten, waaraan een land niet ontkomt, wanneer het adelsbrieven bezit als België.

Uitbreiding van België.

Men schrijft ons van Belgische zijde:

Voor de uitbreiding van België zijn op het ogenblik een vijftal Belgische publicisten aan het stoken op een wijze, die de belangen van hun land geenszins kan bevorderen. Ze trachten aan hun werking een waas van geheimzinnigheid te geven, dat geschikt is om te imponeren. Maar wat zij zeggen heeft tot hiertoe de verstandige mensen alleen kunnen verbazen. Zij zijn het o.m. die de "Kleine nationale catechismus" opgesteld hebben, waaruit onlangs de Haverse correspondent van de N. R. C. een uittreksel mededeelde, en waarin gewezen wordt op de internationale roeping van een groter België en de noodzakelijkheid van het inpalmen van o.a. niets minder dan de Duitse Rijnstreek. De vage redenen, waarop die heren hun grootheidswaan laten berusten, kan men lezen in artikelen van de jeugdige schrijver Pierre Nothomb, van de heren Fernand Neuray en Maurice des Ombiaux, respectievelijk hoofdsteller en medewerker van de vroegere officieuze XXe Siècle, die momenteel in Havre-stad verschijnt.

Dat groepje publicisten heeft als centrum van zijn ageren de nabijheid gekozen van de Belgische regering en hoopt aldus vele Belgen en buitenlanders te kunnen verleiden tot de mening dat deze actie, zo ze al niet uitgaat van genoemde regering, dan toch niet zonder haar welgevallen gebeurt.

Wij kunnen met de meeste beslistheid verzekeren, dat in verantwoordelijke Belgische kringen zulke ideeën niet broeien en dat de landhongerige schrijvers in Havre rondlopen als honden in een kegelspel. Achter hun soort van comité de salut public schuilt niemand tenzij zij zelf, en het is goed dat dit eens door de grote klok uitgeluid wordt. Men moet, in de neutrale landen vooral, weten dat men aan persoonlijke uitlatingen als die van Pierre Nothomb, Ferand Neuray, Maurice des Ombiaux, Eugène Baie en enkele derderangs publicisten, die deze sterren volgen, niet meer belang te hechten heeft dan ze verdienen, en het aan sommige Belgen kunnen vergeven dat ze, in deze voor hen zo beroerlijke tijden, alle politiek inzicht verliezen.

Adolphe Max.

Naar wij in De (Belgische) Legerbode lezen, hebben naar het vaderland teruggestuurde Fransen nieuws kunnen mededelen over burgemeester Max. Een van hen, die in dezelfde vesting vertoefde als de dappere burgemeester van Brussel, heeft het volgende verteld:

Hij is voortreffelijk gestemd, herhaal het zoveel ge kunt. Sinds enkele tijd geniet hij de ene en andere gunst. Zo heeft hij een kamer voor hem alleen en mag hij meer brieven ontvangen dan de andere geïnterneerden. Er zijn in de vesting 90 Franse gevangenen; nagenoeg allen zijn burgers. De ordonnansen zijn Belgische soldaten, en het werk wordt door gevangen Belgische burgers gedaan. De meester van de plaats is een Pool, niet al te kwaadaardig; maar, zodra

een bezoek wordt aangekondigd, wordt alles reglementair, streng en hard. Men is daar hoofdzakelijk beducht, al te goedaardig te schijnen en aan een rechtvaardig gevoel uiting te geven.

Men meldt ons uit Koewacht:

De katholieken van deze gemeente hebben bericht ontvangen, dat hun kerk op Belgisch grondgebied van heden af gesloten is. Er worden stappen gedaan om er alles uit te mogen halen.

Men deelt ons mede:

Renkin, de Belgische minister van koloniën, zal dezer dagen naar Londen gaan, waar hij een grote vergadering zal voorzitten en een redevoering houden over de vooruitzichten van de Belgische regering inzake kolonisatie.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 20 januari.

Brussel heeft sedert twee dagen een hoge gast. Niemand minder dan een koning vertoeft binnen onze muren. En dan nog een koning die, zonder in gewone tijd hoog aanzien te genieten omdat hij in de schaduw staat, thans wel van hem spreken doet: de koning namelijk van Beieren. Hij is gisteren aangekomen, en, al was zijn bezoek er geen officieel aan de hoofdstad van België, een incognito reisje kon het niet worden genoemd, vermits, behalve het feit dat iedereen heel goed wist wie hij was, een Duitse erewacht voor hem was ingesteld, politie maatregelen getroffen waren overal waar hij voorbij trekken zou, en hem geen der Brusselse merkwaardigheden, in de voor vorsten gebruikelijke volgorde, en met de spoed die hierin eveneens gebruikelijk is, gespaard bleef. De koning is per auto, gevolgd door een sleep van andere auto's, van het ene einde der stad

naar het andere getuft. Op de boulevard heeft hij een beetje willen lopen (misschien ten bewijze van het niet-officiële) en heeft het gedaan tussen een strikte dubbele haag soldaten en onder escorte. Dat geleide is onder mijn ogen gefotografeerd geworden voor de ingang van het Astoriahotel, waar zijne majesteit was afgestapt. Daar is dus wel enig vertoon geweest; ongetwijfeld was er iets gaande; wie wilde (en al wou hij het niet) kon merken dat wij een koning te gast hadden, en voor de bij nature nieuwsgierige Brusselaars kon dat een buitenkansje worden. Want, nietwaar, aan ontspanning zijn wij niet verwend geworden, deze laatste tijden ...

Wel, de Brusselaar heeft niets gemerkt. De Brusselaar, die bij vorige koninklijke bezoeken, opgewonden, hele dagen buitenshuis doorbracht, heeft ditmaal niets gezien. Deze koning ging voorbij; de Brusselaar óók, of hij ineens koningblind geworden was. Er was zelfs niet de gewone, zo goed verklaarbare nieuwsgierigheid, die zelfs mindere gevallen wakker houden: de koning van Beieren is er van gespeend gebleven, - meer dan de geringste soldaat, die gekwetst van den IJzer komt, of er zingend heentrekt. Ik weet waarlijk niet aan wat deze onverschilligheid toe te schrijven, maar zelfs de Duitsers scheen ze op te vallen, en het kan niet anders of de koning zelf zal ze hebben gevoeld.

Bij deze negatieve manifestatie is het trouwens gebleven: niet meer uiterlijke tekenen van vijandschap dan van geestdrift. Het is of de openbare mening overeengekomen was op de formule: de Brusselse straat is er voor de koning van Beieren als voor iedereen, en ik ben toch niet gedwongen iedereen te zien en te kennen, die over de Brusselse straat loopt.

Veel meer zal trouwens de koning wel niet hebben verwacht. Eerder misschien minder. Zodat hij per slot niet klagen zal. Ook de Brusselaar

klaagt niet. Het is dan maar, alsof wij geen koninklijk bezoek ontvangen hadden ...

22 Januari.

De verschrikkelijke watersnood in Holland. En in Noorwegen het vuur, dat twee steden, Bergen en Molde, teistert.

Men moet werkelijk niet zoo heel bijgelovig zijn om hierbij aan ik weet niet welke bestraffing te denken. Verleden jaar, om dezelfde tijd, werd Italië door aardbevingen geschokt. Toen reeds trof het ieder, die maar enige verbeelding bezit, dat samenvallen van cataclysmen met de afschuwelijke ellende, door menschenhand over de wereld ontketend. Nu is het de aarde niet alleen die zich gramstorig toont: de andere elementen, water en vuur, zij willen ons hun oppermacht bewijzen op het oogenblik dat de mens de zijne zo jammerlijk misbruikt, en ...

Maar dit wil geen preek worden, hoe dankbaar het onderwerp ook is. Alleen het aantekenen van een opmerking, die ik niet de enige geweest ben om te doen. Hier te Brussel heeft watersnood als brand de innigste deelneming, en zelfs verslagenheid gewekt, waarbij natuurlijk eigen Belgisch leed vergeten werd. Daarentegen lazen wij in Hollandse bladen, dat andere landen al genoeg het hunne hadden, dan dat men er om hulp zou gaan aankloppen; terwijl het er een dankbare verrassing bleek, als die hulp spontaan geboden werd. De oorlog heeft het immers duizendmaal als een feit bewezen, dat de voorstelling, die men zich van een ongeval maakt, doorgaans veel heviger is, dan de gewaarwording en het leed van diegenen, die het ongeval ondergaan. Wij lazen in Noorse correspondenties, dat lieden, die in de brand van Bergen huis en have verloren hadden, deden alsof zij daar geheel onverschillig aan waren, of beter, alsof zij niet beseffen konden wat hun getroffen had. Zo weten de

vluchtelingen uit Antwerpen van tijdens de exodus te vertellen, dat de Hollanders, die ze herbergen zouden, doorgaans veel meer onder de indruk waren van het doorstane leed, dan dezen die er onder bukten; en een gekend letterkundige verklaarde mij in alle oprechtheid, dat het de medelijdende Hollanders waren, die hem tot het volle besef hadden gebracht van de Belgische ellende. Vernemen wij trouwens niet telkens van soldaten, die onder het vuur van de vijand meer zorg dragen voor een gevangen vink of een meegenomen kanarievogel, dan voor het eigen lichaam?

Die onbewustheid, die als het ware het gevaar zelf bezorgt, zij is misschien het geheim van de heldenmoed, en zij is er ongetwijfeld een belangrijke factor van. Het is de rede die ons medelijdend maakt, en bang (hetgeen in zekere zin hetzelfde is). Wie veel met zieken omgegaan heeft, moest op de oorlog niet wachten om te weten, dat een opgewekt gezelschap zeker een hulp kan worden bij het verplegen, en dat niets de ziekte zo bevordert als een bezorgd gezicht: spiegel, waar de kranke ineens zijn eigenlijke toestand in erkent.

Gewaarwording die alleen gewaarwording blijft: zij ondergaat altijd de reactie van het normale, van het gezonde in ons, en het is niet zelden dat gewoon natuurlijke, dat het in schijn en in ons eigen bewustheid op het ongewone, het toevallige wint. Gaat men echter redeneren, komt het verstand tussen met zijn vooropgezette, overgeërfde begrippen van goed en kwaad, van voordelig en onvoordelig, dan is het helaas gauw gedaan met ons weerstandsvermogen, dat het beste is wat wij bezitten. - Wij hebben er ons over verwonderd dat onze boeren, de vijandelijke oorlog nauwelijks van hun stuk grond verdwenen, en terwijl zij alle goed verloren hadden, terug ten arbeid togen, zonder morren, zonder geklaag, eenvoudig omdat hun natuurlijke weerbaarheid het hun oplegde. Terwijl men het er voor houden kan, dat het tobben over

hun ongelukkige toestand vele werklieden van de stad belet heeft, een broodwinning te vinden, ja, te zoeken.

Wat velen in deze oorlog recht zal gehouden hebben, het is dat zij niet konden denken. Ik ben van oordeel, dat men het sommigen verbieden moest ...

Maandag 31 januari 1916 – avondeditie

Geen berichten over België.